

Asia: VN/10633/2020

Digitaaliset keinot koronaviruskriisin jälkihoidossa -työryhmän väliraportti

Väliraportissa on kuvattu koronaviruskriisin aikaista digiloikkaa laajasti eri sektoreilla. Katsotteko, että sektorien kehitystyötä on kuvattu riittävällä tavalla?

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

Työryhmä on kattanut digiloikkaa ansiokkaasti lukuisilla eri sektoreilla ja väliraporttia voidaan pitää erinomaisena kevään 2020 digitalisaation tilannekuvana. Väliraportissa yhdistyy rakentavalla tavalla yhtäältä laajempi yleiskuvaa kartoittava taustoitus digitaaliseen toimintaympäristöstä ja toisaalta nimenomaisesti koronavirustilanteen myötä nousseet uudet digitaaliset toimintatavat. Raportti käsittelee myös tasapainoisesti kansainvälistä tilannetta ja luo näiden välille lopussa selkeän yhteyden EU:n yhteisen toipumisohjelman kautta.

Eri sektorien kehitystyötä on kuvattu kattavasti ja kuvauksissa painottuu jossain määrin liike-elämän toimijat, joskin eri sektorien tapauksissa myös kansalaisten kyvykkyydet tulevat nostetuksi riittävällä tasolla esille. Jatkotyöstössä on toimenpide-ehdotusten arvioinnissa kannatettavaa edelleen kiinnittää erityistä huomiota yhdenvertaisuuden toteutumiseen myös digitaalisessa toimintaympäristössä.

Digi- ja väestötietoviraston kokemuksen mukaan sekä kansalaisten että yritysten kohtaamat palveluketjut sekä julkisessa hallinnossa että yksityisellä ja kolmannella sektorilla ylittävät usein sektorirajat. Näin ollen jatkotyöstössä voisi olla perusteltua tarkastella minkälaisia mekanismeja voidaan luoda erityisesti näiden eri sektoreiden yhteisiin ja sektorirajat ylittäviin tarpeisiin digiloikan vauhdittamiseksi. Digi- ja väestötietovirasto tarjoaa osaamistaan sekä jo olemassa olevia palveluita jatkokehittämiseen.

Väliraportti toteaa keskeisen osan ehdotuksista liittyvän lainsäädännön uudistamistarpeisiin, jota voidaan pitää hyvin perusteltuna lähestymistapana rakennettaessa pohjaa laajamittaisille ja kauaskantoisille uudistuksille. Tiedon hyödyntämisen ja tietovarantojen alueella lainsäädäntöä on

vastikään modernisoitu voimakkaasti ja tällä alueella oli-si kannatettavaa tarkastella myös miten taloudellisin ohjausekeinoin voidaan vauhdittaa tietopolitiikan tehokasta toimeenpanoa.

Katsotteko, että toimet, joita väliraportissa esitetään, riittävässä määrin edistävät tavoitteita? Jos ette, miten toimenpiteitä tulisi täydentää?

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

Digi- ja väestötietoviraston näkemyksen mukaan väliraportissa on hyvin perusteltu ja eri sektoreita laajasti kattava lista toimenpide-ehdotuksia. Toimenpide-ehdotuksien täydentämisen osalta mahdolliseksi kehittämiskohteeksi nousee lähinnä se miten eri sektorit läpileikkaavia yhteisiä mahdollistajia tulisi käsitellä. Ohjaavalla tasolla täl-laiseksi on väliraportissa nostettu selkeästi lainsäädäntötyön edistäminen. Operatiivisella tasolla toimenpide-ehdotuksien edetessä toteutukseen vastaavia mahdollistajia löytynee yhteisistä digitaalista palveluista tai toimintatavoista. Eräs esimerkki on voimakkaasti käynnissä oleva pilvitransformaatio sekä siihen yhteydessä olevat big data -ratkaisut ja tekoälysovellukset.

Mitkä toimenpide-ehdotukset tulisi priorisoida? Millä perusteilla?

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

Väliraportti nostaa esiin Sanna Marinin hallituksen ohjelman tavoitteen edistää sosiaa-lisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunnan rakentamiseksi tarvittavaa digitalisaatiokehitystä. Sosiaaliset, taloudelliset ja ekologiset kriteerit antavat hyvän pohjan toimenpiteiden priorisoinnille. Näiden kriteerien toteutumista tulisi arvioida myös sektorirajat ylittäen tarkastellen millaista systeemistä muutosta toimenpide-ehdotukset kykenevät luomaan tulevaisuuden digitaalisten toimintamahdollisuuksien vauhdittamiseksi.

Ehdottaisimme, että toimenpide-ehdotuksista nousisi erityisesti sellaiset ehdotukset, joilla on voimakas vaikutus yhteiskunnan digitalisaatioasteen kehittymiseen. Esimer-kiksi reaaliaikatalouteen siirtymisen nopeuttamista sekä sähköisen kuitin kehittämisen, verkkokaupan osuuden kasvuun koko vähittäiskaupassa, logistiikkaketjujen kehityksen tehostaminen, korona aikana etäopetuksesta saatujen kokemusten laajamittaisten hyötyjen vakiinnuttaminen, terveyspalvelujen ja muiden julkisten palvelujen etäasiointi käytänteiden vakiinnuttaminen sekä erityisesti kohtuuhintaisten laajakaistayhteyksien yleispalvelunopeuden nostaminen esimerkiksi 100 megaaan vuoteen 2025 mennessä.

Toimenpiteet on jaettu kuuteen välitosikkoon Liite 1 mukaisessa luetteloinnissa. Tätä jaottelua voidaan pitää toimivana ja jatkoarvioinnin osalta vaikuttaisi suositeltavalta priorisoida toimenpiteitä kunkin väliotsikon alueelta edellä mainittu kriteeristö huomioiden.

Mitä toimenpide-ehdotusten toteutuksessa tulee huomioida?

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

Seuraavassa nostamme esiin eräitä yksityiskohtaisempia havaintoja toimenpide-ehdotuksista. Yleishavaintona nostetaan suositus huomioida toteutuksessa yhteisten digitaalisten palveluiden ja toimintatapojen hyödyntäminen sekä tavoitteena mahdollisimman laaja kansalaisten ja elinkeinotoimintaa harjoittavien osuus palveluiden käyttäjinä.

Etäopetusta koskevassa toimenpide-ehdotuksessa (nro. 2), etäopetuksen määrittelyssä on suositeltavaa huomioida sekä oppilaitosten henkilöstön (opettajien) että oppilaiden riittävät digitaidot. Etäopetukseen olisi suositeltavaa määritellä oppilaille ja opettajille digitaaliset taidot, joiden täytyttyä etäopetus mahdollistuu. Etäopetuksen vaikutus on yksi merkittävimäksi tavoista edistää digitalisoituvaa yhteiskuntaa.

Kansalaisten terveystalvija koskevassa toimenpide-ehdotuksessa (nro. 4), terveystalvija palveluiden etäasioinnin luotettavan toiminnan edellytyksiä voidaan parantaa kasvatamalla loppukäyttäjien mahdollisuuksia varata sekä saada hoitoa yhdenmukaisilla sähköisillä palveluilla. Mitä enemmän omien terveystalvioiden hoitaminen siirtyy verkkoon, sitä enemmän vapautta ja vastuuta ihmiselle voi tulla. Digitaalisissa terveystalviuissa tulisi huolehtia asiakkaiden teknologia- ja digitaalisten taitojen ja -laitteiden lisäksi siitä, että sisällöt ja tiedot tarjottaisiin kielenhuollettuna lääketieteellistä terminologiaa miini-moiden.

Verkkokaupan esteiden poistoa koskevassa toimenpide-ehdotuksessa (nro. 5), Digitaalisen identiteetin osoittamisen ja varmentamisen palveluiden kehittäminen sekä maksupalveluihin liittyvien uudistusten (esim. PSD2) laajamittainen hyödyntäminen tarjoavat merkittävää hyötypotentialiaa yhteiskunnalle sekä loppukäyttäjille että palveluntarjoajille.

Kulttuuri- ja taidetoimijoiden digitaalista osaamista koskevassa toimenpide-ehdotuksessa (nro. 6), sektori sisältää suuren kirjon erilaisia ansaintamalleja ja työsuhteita kuukausipalkkaisista työsuhteista täysin omien keikkojen ja tuotosten varassa oleviin freelancereihin. Alan digitalisoituessa on huolehdittava siitä, että alan itsensä-työllistäjät pystyvät harjoittamaan kilpailukykyistä ja kansainvälistä elinkeinotoimintaa.

Matkailun digitalisaatiota koskevassa toimenpide-ehdotuksessa (nro. 8), toimii suuri joukko pieniä paikallisia elinkeinonharjoittajia, joiden osalta tuki heidän elinkeinonsa harjoittamiseen tulisi varmistaa. Alan digitalisoituessa on huolehdittava siitä, että alan elinkeinotoiminnan harjoittajat pystyvät harjoittamaan kilpailukykyistä ja kansainvälistä elinkeinotoimintaa.

Digitaalisten palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta koskevassa toimenpide-ehdotuksessa (nro. 21), toteutumiseksi tulee varmistua eri kohderyhmien digitaalisten taitojen tasosta sekä digitaalisten laitteiden ja nettiyhteyksien saatavuudesta. Digitaalisen monipuolista tarjontaa tulee kehittää voimakkaasti

erityisesti etänä annettavan tuen osalta huomioiden, että jo etätuen etsiminen ja hyödyntäminen vaatii digitaitoja. Valtakunnallisen digi-loikan mukana kulkee uudenlainen, nopeasti kehittynyt digituen tarve.

Julkisten palvelujen sähköistä saatavuutta koskevassa toimenpide-ehdotuksessa (nro. 25), tulee nostaa esiin myös valmiuden aloittaa selvitystyö sähköisen allekirjoituksen käyttöön liittyvien palveluiden toteuttamisesta hallinnon yhteisenä tukipalveluna. Sähköisen allekirjoituksen laaja-alainen mahdollistaminen tukee reaaliaikatalouteen siirtymistä.

Sähköisen kuitin käyttöönottoa koskevassa toimenpide-ehdotuksessa (nro. 31), reaali-aikatalous kohdentuu kaikkiin elinkeinotoimintaa harjoittaviin ja se nopeuttaa yritysten toimintaympäristön sekä yhteiskunnan digitalisaatiota. PRH:n käynnistämän RTE-hankesuunnitelman avulla pyritään yhdistämään useiden eri hallinnonalojen palvelut ja sen avulla voidaan alentaa elinkeinotoimintaa harjoittavien hallinnollista taakkaa.

Tiedon hyödyntämistä ja avaamista (nro. 33-36) sekä omien tietojen saatavuutta (nro. 29) koskevien toimenpide-ehdotusten osalta todetaan seuraavia huomioita. Kansalais-tien tietoisuutta ja ymmärrystä omadatan käyttämisen periaatteista olisi syytä lisätä kat-taen velvoitteet ja rajoitukset. Uudessa digiyhteiskunnassa henkilöiden tiedot ovat ak-tiivisemmin käytössä kuin nyt, ja kansalaisille olisi syytä avata mitä on automaattinen päätöksenteko ja miten henkilön omia tietoja voitaisiin käyttää siinä sekä miten toisaal-ta voi hallinnoida tietoja ja niiden käyttöä. Eri lähteistä tulevien tietojen kasvava käyttö ja yhdistely etenkin koneoppimisympäristöissä nostavat vaatimuksia datan laadulle, vastuiden selkeyttämiselle läpi tuotantoketjun sekä tietojen yhteiskuntavastuulliselle ja eettiselle käytölle, etenkin jos aineistossa on henkilödataa. Jonkinlainen suosituksia antava ja niistä lausuva monialainen asiantuntijatoiminto voisi olla tarpeellinen. Selkeät ja käytännönläheiset ohjeet henkilötietoja sisältävien tietovarantojen avaamiseen vauhdittaisivat osaltaan tiedon liikkuvuutta. Tietojen liikkutun laatustandardeja on luo-tu jo kattavasti EU tasolla ja näiden käyttöönottoa tulisi tarkastella ensisijaisen lähes-tymistapana. Kehityskohteina nousevat mm. dynaamisen eli reaaliaikaisen tiedon saa-tavuuden lisääminen sekä tällaisen tiedon hyödyntämisen riittävän laajamittainen osaamisen varmistaminen julkisessa hallinnossa ja siihen kytkeytyvässä ekosysteemissä.

Toimenpide-ehdotuksissa on viitattu jo käynnissä oleviin hankkeisiin, joiden osana toimenpiteitä voidaan edistää. Tunnistattekko muita hankkeita, joihin toimenpiteet tulisi kytkeä?

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

Digitaalisten valmiuksien turvaaminen -väliotsikon toimenpide-ehdotusten (nro. 9-15) osalta Digi- ja väestötietovirasto edistää useita väliotsikon alla esitettyjä toimenpiteitä osaltaan VAHTI-johtoryhmän alaisuudessa toimivien työryhmien kautta sekä osin osa-na Julkisen hallinnon digitaalisen turvallisuuden toimeenpanosuunnitelman 2020–2023 (Haukka) toimeenpanoa.

Keitä toimenpiteissä ja niiden toteutuksessa/mahdollisissa tulevissa hankkeissa tulisi olla mukana ja miten hankkeet tulisi resursoida? Olisitteko itse halukas osallistumaan toteutukseen?

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

Toimenpiteissä ja niiden toteutuksessa tulisi olla mukana mahdollisimman laaja-alainen yhteistyö kattaen strategisen tason ohjauksen, lainsäädännön valmistelun ja toimenpiteiden operatiivisen toteutuksen asiantuntijat. Hankkeet tulisi resursoida siten, että niissä mahdollistetaan mahdollisimman nopeat uusia toimintatapoja mahdollistavat kokeilut, eli niissä tulisi olla riittävä resursointi samanaikaisesti sekä lainsäädännön valmistelussa että operatiivisella tasolla.

Hankkeiden resursoinnissa vaikuttaisi aiheelliselta huomioida myös, että koronavirustilanne on haastanut taloustilannetta voimakkaasti, eivätkä julkisen hallinnon toimijat-kaan ole säästyneet kriisin taloudellisilta vaikutuksilta. Tämän vuoksi hankkeissa tarvittava laaja-alainen sektorirajat ylittävät yhteistyö voi olla haastavaa saada aikaiseksi ilman erillistä resursointia siten, että oleelliset toimijat olisivat saman aikaisesti riittävästi resursoidut.

Kyllä, Digi- ja väestötietovirasto on halukas osallistumaan sekä toimenpide-ehdotusten jatkotyöstöön että niiden operatiiviseen toimeenpanoon.

Vapaamuotoinen lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Rehn Pekka
Digi- ja väestötietovirasto

Mattinen Mikko
Digi- ja väestötietovirasto